

VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI CIVILNÍ OCHRANY NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH V MOLDAVSKÉ REPUBLICCE

EDUCATION IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION AT UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Štěpán KAVAN
stepan.kavan@email.cz

Abstract

Contribution characterizes the current approach to education in the field of civil protection at universities in the Republic of Moldova. As a concrete example of the current state of education in the field of civil protection are two specific designs the curriculum for the subject of Civil Protection of the State University of Physical Education and Sport and the subject of Safety Society Taraklijsk State University. Reflected the complexity of the topic is compiled information on the support of the Czech Republic in education issues of security in the Republic of Moldova. Education at universities concerning safety paradigm based on that study and knowledge of the risks, the creation, maintenance and liquidation of emergency situations affecting the protection of the person as an individual and societal security.

Key words

Safety, civil protection, high school, education.

Úvod

Moldavsko patří mezi nejméně rozvinuté země Evropy. Moldavská republika se jako jedna z dřívějších republik Sovětského svazu vydala na vlastní cestu budování samostatného státu. Ekonomická a sociální situace Moldavska je poznamenána dlouhodobým úpadkem průmyslové výroby, nezaměstnaností a odchodem značné části praceschopného obyvatelstva do zahraničí. (Kavan a kol., 2015) Za dob Sovětského svazu a v počátcích vzniku samostatné Moldavské republiky byl na vysokých školách zařazen povinný předmět civilní obrany/ochrany. Každá fakulta musela zabezpečit výuku v tematických oblastech týkajících se ochrany a obrany obyvatelstva, požární ochrany a prostředků individuální ochrany. Předmět byl zakončen zkouškou. Rovněž na vybraných vysokých školách byly původně zřizovány katedry civilní obrany. Vzhledem ke společenské a hospodářské situaci v zemi došlo k přerušení výuky témat civilní ochrany.

Cílem příspěvku je zkoumat a charakterizovat současný stav vzdělávání v oblasti civilní ochrany na vysokých školách v Moldavské republice, popsat současné přístupy a strukturu učebního plánu na vybraných vysokých školách. Z hlediska metodologického byla užita rešerše materiálů v ruském a moldavském jazyce, analýza univerzitních dokumentů, šetření formou nestrukturovaného rozhovoru s Victorem Mirzou, zástupcem ředitele Národního vzdělávacího střediska Úřadu pro civilní ochranu a mimořádné události. Následně bylo provedeno induktivní vyhodnocení získaných poznatků, kdy byl formulován úsudek vycházející od jednotlivého k obecnému.

1 Současný stav výuky civilní ochrany

V posledních přibližně pěti letech dochází opět k zavádění výuky civilní ochrany. Na základě místního šetření autorem byla v roce 2015 realizována výuka na pěti vysokých školách v Moldavské republice – Pedagogická státní univerzita Iona Creangă se sídlem v Kišiněvu, Státní univerzita tělovýchovy a sportu se sídlem v Kišiněvu, Taraklijská státní univerzita Grigorie Camjalaka se sídlem ve městě Taraklija, Státní univerzita Alecu Russo se sídlem ve městě Balti a Státní univerzita se sídlem v Tiraspolu. K dokreslení současného stavu vzdělávání v oblasti civilní ochrany v Moldavské republice jsou uvedeny dva konkrétní příklady učebních plánů pro předmět Civilní ochrana a Bezpečnost společnosti. Ke komplexnosti reflektovaného tématu je zařazena informace týkající se podpory vzdělávání v oblasti bezpečnosti v Moldavské republice.

Výuka civilní ochrany v Moldavské republice vychází ze základního obecného předpokladu, že mimořádné události se dotýkají života člověka jako jednotlivce a rovněž jako společenského celku. Pro přežití a ochranu člověka před negativními vlivy mimořádných událostí je nezbytná nejen ochrana státu, ale základním prvkem civilní ochrany je autonomní ochrana jednotlivce. Studium a znalost různých mimořádných událostí má vliv na ochranu člověka. Je akcentována myšlenka, aby každý člověk znal praktické postupy k získávání a osvojení mimořádných opatření a činností, aby ochránil vlastní život a životy těch, kteří jsou mu nablízku. Důležité je tak mít základní návyky a dovednosti k poskytování první pomoci zasazeným mimořádnou událostí, postupy mít zažité až na úroveň automatického chování a také formovat psychologické návyky, aby člověk nepodléhal panice.

Každý člověk má za povinnost vnést vlastní přínos k vytvoření a formování lepších podmínek a k jejich rozvíjení do budoucnosti, propagovat zdravý životní styl, ochraňovat vodu a životní prostředí, bojovat se zlozvyky, jakými jsou kouření, alkoholismus, narkomanie. V rámci studia studenti získají přehled o svých právech a povinnostech ve společnosti, jak se chránit v různých nebezpečných situacích, např. obchodování s lidmi, zabránění zločinu, krádeže a znásilnění, a získat některé praktické dovednosti. Absolventi získají znalosti a dovednosti v oblasti ochrany, dokáží posoudit stav životního prostředí ve vztahu k mimořádným událostem, identifikovat zdroje ohrožení, poskytnout první pomoc, seznámí se se základními postupy při evakuaci aj.

2 Státní univerzita tělovýchovy a sportu

Výuka předmětu Civilní ochrany je realizována katedrou sportovního lékařství a má za cíl předat studentům základní znalosti o stavu životního prostředí, společnosti, armády, kulturních cenností v případě války nebo dovednosti při přírodních katastrofách. Dále se jedná o formování dovedností v oblasti zdraví, prevence nemocí, předcházení mimořádným událostem při přípravě plánů na ochranu životního prostředí, zlepšení celkového stavu společnosti, a to prostřednictvím vypracování komplexní strategie pro posílení prevence katastrof. Všichni studenti by měli být připraveni na racionální řešení v případě mimořádných událostí, být psychicky a emocionálně stabilní.

Cílem studia je (Učební plán, 2012):

- a) Seznámení s informačními prostředky a varovnými signály v případě mimořádných událostí.
- b) Vytvoření teoretických znalostí o faktorech životního prostředí, jeho vliv na utváření a zachování lidského zdraví.
- c) Znalost pravidel chování a jednání v případě přírodních katastrof.
- d) Znalost radioaktivního znečištění a jaderných zbraní, osobní a kolektivní ochrany.

- e) Znalosti hrozby chemických nebezpečných látek a ochranných prostředků.
- f) Znalost psychotropních účinků látek a biologických zbraní, způsoby prevence a ochrany.
- g) Ochrana proti epidemiím.
- h) Pravidla a metody monitorování a resuscitace.
- i) Znalost pravidel zástavy krvácení a znehybnění.
- j) Znalost pravidel záchranných prací v případě nehody.

Struktura učebního plánu

Cílem předmětu je studium teoretických a praktických dovedností v oblasti civilní ochrany z pohledu individuální a kolektivní ochrany před vojenským napadením, teroristickým útokem, přírodními katastrofami nebo dalšími nebezpečími v zranitelných a ohrožených oblastech. Dosažení cíle je uskutečňováno na základě zlepšení analytických dovedností a syntézou teoretických znalostí; diskuzí o otázkách civilní ochrany, v praxi aplikací teoretických poznatků získaných v průběhu výuky, podporou odpovědnosti a vlastenectví.

Studijní plán obsahuje osm základních oblastí jako předmětu civilní ochrany. Jedná se o seznámení se s disciplínou civilní ochrany; téma přírodních katastrof – pravidla chování a likvidace následků; problematiku současných válek; prostředky individuální a kolektivní ochrany; prevenci trestné činnosti a terorismu; téma epidemie a ochrany před infekčními nemocemi; alkoholismus a drogovou závislost; zásady první pomoci. Konkrétní znalosti a dovednosti získané v rámci studijního předmětu Civilní ochrana se týkají znalosti varovného signálu a vyrozumění; základů chování obyvatelstva při přírodních katastrofách a dalších mimořádných událostech; specifík rizikových faktorů v případě živelních a antropogenních mimořádných událostí; způsobů evakuace; programů na snížení odpadů a zvýšení recyklace; znalostí hospodaření s pitnou vodou a zvýšení zásob pitné vody; zjištění základních charakteristik zdravotního stavu zasaženého obyvatelstva a poskytnutí předlékařské pomoci. (Učební plán, 2012)

Předmět Civilní ochrana je určen pro studenty speciálností v oblasti vzdělávání, sportu a fyzioterapie. V prezenční formě studia se jedná o rozsah 16 vyučovacích hodin přednášek, 14 vyučovacích hodin seminářů a 30 vyučovacích hodin individuální práce. Předmět je ukončen zkouškou. Struktura předmětu je koncipována v šesti základních tématech. Časová dotace a struktura předmětu je uvedena v tabulce 1.

*Tabulka 1
Struktura předmětu Civilní ochrana*

№	Téma předmětu			Počet vyučovacích hodin					
	Základní téma	№	Dílčí téma	Prezenční forma studia			Kombinovaná forma studia		
				Přednáška	Seminář	Samost. práce	Přednáška	Seminář	Samost. práce
1	Základy civilní ochrany v Moldavské republice	1.1	Úvod do problematiky, definice, cíl, úkoly.	2	1	2	1	-	2
		1.2	Síly a prostředky civilní ochrany, povinnosti a práva občanů.						
		1.3	Prostředky varování						
		1.4	Zvláštnosti živelních katastrof.						

Tabulka 1 - pokračování

2	Živelní katastrofy	2.1	Zemětřesení, pravidla chování a odstranění následků.	2	2	4	1	1	4
		2.2	Sesuvy půdy.						
		2.3	Vichřice, krupobití, vydatné sněhové srážky, povodně.						
		2.4	Požáry, jejich předcházení odstranění následků.						
3	Současná problematika válek	3.1	Jaderné zbraně.	4	3	6	1	1	8
		3.2	Chemické zbraně.						
		3.3	Radiologické zbraně.						
		3.4	Psychotropní látky.						
		3.5	Bakteriologické zbraně.						
		3.6	Prostředky individuální a kolektivní ochrany.						
4	Jak se vyhnout zločinu a zločinci Alkoholismus a drogová závislost	4.1	Krádeže, pravidla a prevence ochrany.	2	2	4	1	1	4
		4.2	Znásilnění.						
		4.3	Obchod s lidmi.						
		4.4	Faktory způsobující alkoholismus a drogovou závislost. Prevence a léčba.						
5	Vypuknutí epidemie a ochrana před infekčními onemocněními	5.1	Význam epidemie - botulismus, tuberkulóza, pandemická chřipka, atd.	2	2	4	1	-	4
		5.2	Význam epifytie, charakteristika epifytických nakažení.						
		5.3	Význam epizootie.						
		5.4	Prostředky prevence a léčení.						
6	Základy poskytování první pomoci	6.1	Třídění raněných, možnosti péče o raněné.	4	4	10	1	1	8
		6.2	Příznaky klinické a biologické smrti.						
		6.3	Postupy resuscitace.						
		6.4	Ošetřování poranění.						
		6.5	Zlomeniny, první pomoc.						
		6.6	Šok, první pomoc.						
		6.7	Podchlazení, úpal.						
		6.8	Kousnutí zvířete, bodnutí hmyzem, kousnutí hady.						
		6.9	Cizí předmět v těle						
		6.10	Fyziologie, nedostatek kyslíku – hypoxie.						

Zdroj: Učební plán studijního předmětu Civilní ochrana, Státní univerzita tělovýchovy a sportu

3 Taraklijská státní univerzita Grigorie Camjalaka

Předmět „Bezpečnost společností“ se zaměřuje na vědecké poznatky týkající se teorie i praxe bezpečnosti člověka, které vznikají nebo mohou vzniknout v životě člověka doma, v práci nebo při odpočinku. (Ruskojazyčný výraz "безопасность жизнедеятельности" je zde užíván jako „bezpečnost společností“. Jedná se o tzv. bezekvivalentní lexikum, tzn. termín nemá obdobu v českém prostředí a vysvětlujících variant může být více, např. „bezpečnost života, bezpečnost obyvatelstva“.) Výuka je v gesci katedry pedagogiky a je koncipována na osvojení teoretických základů bezpečnosti společnosti, ekologických aspektů bezpečnosti, systému varování a činnosti při mimořádných událostech, nebezpečí vznikající v každodenním životě a bezpečné chování, osvojení znalostí o rizicích v dopravě a způsoby jejich předcházení, extrémní situace v městských a příměstských podmínkách, mimořádné události živelního a technogenního původu a ochranu obyvatelstva před jejich následky, činnost učitele při haváriích, katastrofách a živelních událostech. Součástí předmětu Bezpečnost společnosti je seznámení s úkoly civilní obrany, současnými možnými prostředky napadení a prostředky individuální a kolektivní ochrany v mírovém i válečném čase. Základní pozornost je v celém vyučovacím procesu kladena na bezpečné chování v systému člověk a jeho životní prostředí. (Učební plán, 2011)

Cílem výuky předmětu Bezpečnost společnosti je vybavit studenta teoretickými znalostmi a praktickými dovednostmi v oblastech osobní i společenské bezpečnosti. Student si má osvojit základní znalosti a umět rozpoznat nebezpečné a škodlivé faktory v prostředí, v kterém se nachází, dokáže zodpovědně navrhnout ochranu a také likvidovat negativní následky, poskytovat svépomoc a vzájemnou pomoc v případě výskytu ohrožení. V rámci výuky je student seznámen s informacemi týkajícími se fyzických a psychologických vlastností osobnosti, které jsou nezbytné k adaptaci v podmínkách lidského života. Struktura studijního předmětu Bezpečnost společnosti s časovou dotací je uvedena v tabulce 2.

Výsledkem absolvování předmětu Bezpečnost společnosti je student seznámen s (Učební plán, 2011):

- a) základy vědeckých poznatků k zajištění bezpečnosti společnosti v současných podmínkách;
- b) limitní úrovní a škodlivým působením látek, možností identifikace a možnými způsoby ochrany při hrozbě a vzniku mimořádné události;
- c) znalostí zákonů a dalších normativních dokumentů v oblasti požární a radiologické bezpečnosti, civilní obrany, ochrany obyvatelstva a území, varování a likvidace následků mimořádných událostí vzniklých haváriemi, ekologickými a živelními událostmi, možným napadením;
- d) organizací a realizací opatření k ochraně obyvatelstva před náhlými mimořádnými událostmi (přírodního, technogenního nebo vojenského charakteru) v podmínkách míru nebo ve válečném období.

Tabulka 2
Struktura předmětu Bezpečnost společnosti

№	Téma předmětu			Počet vyučovacích hodin		
	Základní téma	№	Dílní téma	Prezenční forma studia		
				Přednáška	Seminář	Samost. práce
1	Teoreticko-metodologické základy bezpečnosti společnosti	1.1	Úvod. Teoretické základy bezpečnosti společnosti.	8	4	-
		1.2	Principy národní bezpečnosti.			
		1.3	Výchozí psychologické principy bezpečnosti.			
		1.4	Právní základy a instituce zajišťující bezpečnost společnosti.			
2	Mimořádné události v souvislosti zajištění každodenní bezpečnosti	2.1	Nebezpečné, extrémní a mimořádné události, jejich podstata a klasifikace.	10	4	-
		2.2	Nebezpečné a mimořádné události sociálního charakteru a ochrana před nimi.			
		2.3	Bezpečnost v domácnosti a spotřebitelských služeb.			
		2.4	Mimořádné události přírodního a technogenního charakteru, ochrana.			
		2.5	Ekologie a bezpečnost společnosti.			
3	Základní směry zajištění bezpečnosti společnosti		Základní směry zajištění bezpečnosti společnosti.	2	2	-

Zdroj: Učební plán studijního předmětu Bezpečnost společnosti, Taraklijská státní univerzita

4 Podpora vzdělávání v oblasti bezpečnosti v Moldavské republice

Podpora vzdělávání v oblasti bezpečnosti byla realizována v rámci projektu „Odborná pomoc pro vzdělávání v oblasti bezpečnosti v Moldavsku“, který byl realizován v letech 2014–2015. Cílem projektu byla snaha o zvýšení kvality moldavského univerzitního vzdělávání v oblasti bezpečnostních věd. Projekt byl realizován Vysokou školou báňskou – Technickou univerzitou v Ostravě, Fakultou bezpečnostního inženýrství. Partnerem pro realizaci byla Moldavská státní technická univerzita v Chisinou, Fakulta kartografie, geodézie a stavebnictví, katedra Bezpečnosti obyvatelstva. (Kavan, 2015)

Konkrétní formy spolupráce byly zaměřeny na oblast ochrany obyvatelstva a krizového řízení, oblast analýzy a managementu rizik, oblast požární ochrany a oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Konkrétními cíli projektu bylo prostřednictvím úzké spolupráce přispět k rozvoji oblastí bezpečnosti, především bezpečnosti práce, požární ochrany, ochrany obyvatelstva a krizového řízení v Moldavsku. Projekt „Odborná pomoc pro vzdělávání v oblasti bezpečnosti v Moldavsku“ byl realizován v rámci projektového dokumentu jako bilaterální projekt zahraniční rozvojové spolupráce ČR v gesci České rozvojové agentury. (Kavan a kol., 2015)

Česká republika projevuje solidaritu s lidmi v málo rozvinutých zemích a cítí svůj díl zodpovědnosti na řešení globálních problémů, které do značné míry souvisejí s chudobou. Zahraniční rozvojová spolupráce je plnohodnotnou součástí zahraniční politiky České republiky a přispívá k naplňování jejich cílů. Poskytováním rozvojové pomoci přispívá Česká republika k zajištění bezpečnosti a stability na globální úrovni i k předcházení konfliktů na regionální a lokální úrovni, omezení nežádoucí migrace, bezpečnosti v oblasti životního prostředí, podpoře demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a posilování právního státu. (web, ZRS, 2014)

Shrnutí

Výuka civilní ochrany v Moldavské republice vychází ze základního obecného předpokladu, že mimořádné události se dotýkají života člověka jako jednotlivce a rovněž jako společenského celku. Pro přežití a ochranu člověka před negativními vlivy mimořádných událostí je nezbytná nejen ochrana státu, ale základním prvkem civilní ochrany je autonomní ochrana jednotlivce. Studium a znalost různých mimořádných událostí má vliv na ochranu člověka. Je akcentována myšlenka, aby každý absolvent znal praktické postupy k získávání a osvojení mimořádných opatření a činností, aby ochránil vlastní život a životy těch, kteří jsou mu nejbližší. Důraz je kladen na znalost základních návyků a dovedností k poskytování první pomoci zasaženým mimořádnou událostí, postupy mít zažité až na úroveň automatického chování a také formovat psychologické návyky, aby člověk nepodléhal panice.

Ve studijních plánech lze nalézt společné základní charakteristiky minima základních znalostí v oblasti civilní ochrany. Jedná se zejména o zákonné a další normativní předpisy, strukturu a základní uspořádání systému bezpečnosti a ochrany obyvatelstva, klasifikaci a charakteristiku mimořádných událostí. Společným tématem je znalost opatření k ochraně obyvatelstva před mimořádnými událostmi přírodního, technogenního nebo vojenského charakteru. Důraz na přípravu před následky válečného napadení je zřejmý z obou studijních plánů. Dalším společným znakem je téma bezpečnosti v každodenním životě, oblast kriminality, alkoholismu a drogové závislosti. Rovněž je dílčím způsobem reflektována psychologická stabilita a psychologické principy bezpečnosti. V rámci širšího vnímání civilní ochrany je reflektováno téma ekologické bezpečnosti, problematika pitné vody, odpadů a možnosti recyklace.

Príspevek reflektuje a charakterizuje současný stav vzdělávání v oblasti civilní ochrany na vysokých školách v Moldavské republice, na dvou konkrétních příkladech popisuje současné přístupy a struktury učebních plánů na vybraných vysokých školách. Opětovné zavádění přípravy témat civilní ochrany studentů vysokých škol v Moldavské republice lze hodnotit jako správné směřování. Ze strany státních orgánů zejména z Úřadu pro civilní ochranu a mimořádné události lze registrovat nespokojenost s pomalým a obtížně vynutitelným zaváděním výuky civilní ochrany. Znovu zavedení výuky civilní ochrany na vysokých školách je jedním z dílků mozaiky vytváření bezpečné společnosti v Moldavské republice.

Literatura

- [1] KAVAN, Š. Зарубежное сотрудничество Чешской Республики в целях развития. In: *Conferinta Jubiliara Technico-Stiintifica a Colaboratorilor, Doctoranzilor si Studentilor consacrata celei de-a 50-a Aniversari a U. T. M. 20. – 21 octombrie, 2014*. Chisinau: Uneversitatea Technica a Moldovei, 2015. ISBN 978-9975-45-249-6.
- [2] KAVAN, Š., L. BREHOVSKÁ, E. OLARU a M. CERCECA. Česká rozvojová spolupráce v oblasti bezpečnosti v Moldavské republice In: *The Science for Population Protection*. 2015, roč. 7, č. 2, s. 5–10. ISSN 1803-568X.
- [3] Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Zahraniční rozvojová spolupráce* [online]. Ministerstvo zahraničních věcí ČR [cit. 29. 12. 2015]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/pomoc>
- [4] Učební plán studijního předmětu Bezpečnost společnosti. Taraklijská státní univerzita Grigorie Camjalaka, Taraklija, Moldavská republika, 2011. Interní dokument. ISBN neuvedeno.
- [5] Učební plán studijního předmětu Civilní ochrana, Státní univerzita tělovýchovy a sportu, Kišiněv, Moldavská republika, 2012. Interní dokument. ISBN neuvedeno.